

9. Корольова А. В. Наратор як аналог мовця в інтимізованій розповіді / А. В. Корольова // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – № 6. – С. 242–249.
10. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна / Ж.-Ф. Лиотар ; Ин-т эксперимент. социологии ; пер. с фр. : Н. А. Шматко. – М. : Ин-т эксперим. социологии; СПб. : Алетейя, 1998. – 159 с.
11. Мариніч Н. В. Ризома як нелінійна модель у художньому світі сучасних письменників (Юрій Іздрик та Ієн Мак'юен) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bdu.org/scientific_published/akt_probl_sl_filol-11/115.doc
12. Ставцева О. І. Хайдеггер и восточная мысль [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://anthropology.ru/ru/texts/stavtseva/heideast_19.html. -- Заглавие с экрана.
13. Эко У. Открытое произведение. Форма и неопределенность в современной поэтике. – СПб.: Академический проект, 2004. – 384 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. [H] – Hoff X. The Tao of Pooh / Benjamin Hoff ; illustrated by Ernest H. Shepard. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.amazon.ca/gp/reader/0140067477/ref=sib_dp_pt/180-2783338-6875340#reader-link. – Заголовок з екрану.

**Бадан А. А.
(Харків)**

ТЕХНІЧНИЙ ПЕРЕКЛАД І ТЕХНІЧНЕ ПИСЬМО: ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ?

Стаття аналізує проблеми і зміст підготовки технічних письменників як фахівців-філологів в Україні. Подано ідею створення нової спеціалізації у рамках спеціальності «Переклад». Порівнюються шляхи підготовки фахівців на базі філологічних і технічних бакалавратів.

Статья анализирует проблемы и содержание подготовки технических писателей как специалистов-филологов в Украине. Подана идея создания новой специализации в рамках специальности «Перевод». Сравниваются пути подготовки специалистов на базе филологических и технических бакалавратов.

The article analyses the problems and the content of training technical writers as philologists in Ukraine. The idea of creating a new specialization based on translation as a major subject has been put forward. Ways of training experts with philological and technical bachelor degrees are compared.

XXI сторіччя є свідком багатограних шляхів інтеграції наук у царині професійної освіти: економіка і високі технології, техніка і менеджмент, і, нарешті, лінгвістика та інформаційні технології. На ці процеси можна споглядати з одного, або з іншого боку, тобто, у парі лінгвістика – інформатика можна говорити про різні акценти проблематики інтегрованих дисциплін. Так, філологи будуть акцентувати увагу на стилістичній і семантичній стороні текстів, у той час як програмісти – на зручності і коректній експлуатації програмного засобу, інтеграції програмного засобу з іншими програмними документами, тощо [2:3].

Метою даної статті є апробація ідеї створення нової спеціалізації вже традиційної спеціальності «Технічний переклад», яка є на часі, тобто *актуальною* завдяки соціальному запиту на технічних письменників, що володіють іноземними мовами. *Аналізується* лінгвістична складова підготовки таких фахівців, причому підкреслюється *новітня* тенденція інтеграції гуманітарних і технічних знань.

Фахівці підкреслюють вплив інформаційних технологій на розширення людських можливостей у напрямках дистанційного спілкування, пам'яті, оновлення текстів, появи нових методів перекладознавчих досліджень (запис думок вголос) і інші [3:55]. Виникнення корпусної лінгвістики, що опирається винятково на можливості високих технологій, дає змогу більш коректного аналізу існуючих текстів. Проте вказана інтеграція призвела до появи ще однієї перекладацької по-статі, яка відрізняється від традиційної, а саме – технічного письменника. Саме про цих працівників буде йти далі мова.

На відміну від проблем фахових мов [4:56], технічна комунікація взагалі базується не тільки на жорсткій семантиці термінологічної одиниці, але й на навичках верстання інформації у текстових редакторах, і на знаннях, не в останню чергу, технологій програмування. Існує багато прикладів, коли професійні технічні письменники з загальними знаннями іноземної мови ставали успішними фахівцями у сфері технічного перекладу.

Отже, технічний письменник – це інтегральний продукт двох спеціальностей: програмування та технічного перекладу. До того ж, це, напевно, новий продукт освітньої діяльності, і потреба у таких спеціалістах виникає у середніх та великих ІТ-компаніях, які винаймають технічних письменників у свій постійний штат. Малі ж компанії часто користуються послугами фрілансерів.

Очевидно, що технічне письменництво не зовсім схоже на галузевий переклад, бо має справу із низкою особливих видів діяльності.

Однією із таких особливостей є процес локалізації. Він дуже далекий від звичайного перекладу окремих елементів. Після того, як перекладені усі екранні форми, файли оперативної довідки та іншої документації, настає власне локалізація, тобто, перевірка адекватності роботи усієї системи для конкретного мовного середовища, правильність виклику по контексту, коректна робота гіперпосилань, тощо. Отже, локалізація – це переклад інтерфейсного спілкування і усіх супутніх матеріалів для якогось програмного продукту з однієї мови на іншу.

Але саме з точки зору перекладу, необхідно приймати до уваги культурні особливості мови під час локалізації. Наведемо найпростіший приклад. Загальновідомим фактом є широке використання заголовних літер у німецькій мові, коли кожен іменник починається із великої літери. У англійській мові великі літери використовуються для назв опцій, напр. «Save». Користувач може сприйняти цю інформацію як просто ще один іменник. Технічні письменники мають бути обізнаними, як виходити із цієї ситуації, а саме – виділяти слова меню жирним шрифтом (bold). Те саме стосується і інших мов.

Проблема підготовки технічних письменників у тому, що для їх успішної роботи необхідне «припасування» на робочому місці, тобто, проходження спеціального тренінгу.

Підготовка технічної документації складається з декількох етапів:

- Вивчення матеріалів (вхідні специфікації, робочі моделі, структура інтерфейсу, створення структури вихідної документації);
- Написання тексту;
- Створення апарату документа (низка елементів тексту і його розділів, що полегшують користування текстом і його сприйняття, такі як таблиці змісту, перехресні посилання, розташування ілюстрацій, табличних форм, вказівники, глосарій, тощо).

Тепер переходимо до конкретних потреб підготовки такого спеціаліста із базовою кваліфікацією «Переклад». М. Кондорська посилається на резолюцію Ради Європи від 17 грудня 1998 р., у якій мова йде про необхідність професії технічного письменника як самостійної [3]. Вважається, що технічне письменництво – це сфера, безперечно, нова, але у західних країнах вона існує майже півстоліття.

Методика підготовки технічного письменника, на наш погляд, не має відрізнятися від методики їх підготовки у західному світі. Це вивчення студентами дисциплін: теорія комунікації, редагування, стилістика, аналіз текстів, вивчення термінології, проведення інтерв'ю, що вже прижилися на українських теренах. Проте рід дисциплін ще не увійшов у академічні плани: до таких можна віднести правила структурування документів, принципи візуальної комунікації (візуальний аналіз, графічний дизайн, правила сполучення тексту та ілюстрацій, основи верстування).

Отже, план підготовки технічних письменників як спеціалізації у галузі перекладу має якимось чином включати підбір ілюстрацій, графіків та діаграм, підготовку відеоматеріалів, мультимедійних продуктів та вебсайтів. Відомо, що таких окремих дисциплін у нас не існує, проте вони легко інкорпуються у вже відомі нам «Основи програмування», «Форматування текстів», «Основи діловодства на ПК» та інші.

Практика підготовки технічних перекладачів показала, що нерідко вони стають технічними письменниками, що вважається на щабель вище і престижніше, ніж їх попередня посада.

Проте шляхи підготовки таких спеціалістів не є простими. Припустимо, що у навчальному плані з перекладу заявлено спеціалізацію «Технічне письмо». Навички та знання, потрібні для її впровадження, потребують вводу нових дисциплін переважно технічної спрямованості, що суперечить філологічному напрямку бакалаврату спеціальності «Переклад».

Інший шлях – перетворення фахівців-програмістів, що мають гарні знання іноземних мов, на технічних письменників. У практичній діяльності фірм і корпорацій, що потребують технічних письменників, відбувається наступне: молоді спеціалісти, перекладачі за фахом, через деякий час роботи і знайомства із секретами технічного письма піднімаються на щабель вище і стають технічними письменниками. Такий самий шлях, але вже з іншого боку, проходять фахівці у сфері інформаційних технологій, але знайомляться вони вже з лінгвістичними особливостями технічного письма.

Неважко помітити, що у кожному з цих випадків випускники ВНЗ мають володіти деякими навичками, і то достатньо добре, щоб бути спроможними виконувати завдання з технічного письма. Такі перекладачі повинні добре розбиратися у комп'ютерах і інформаційних технологіях, але, звичайно, не на рівні програмістів.

Програмісти, у свою чергу, мають настільки добре володіти навичками хоча б письмової

комунікації переважно англійською мовою, щоб знову ж таки справлятися з завданнями того колективу, де вони працюють.

Така особливість є реалією сьогодення на ринку ІТ, і це є викликом освітянам, і поки що освітня спільнота знаходиться у стадії пошуку. На наш погляд, одним із шляхів вирішення проблеми є відкриття спеціалізації «Технічне письмо», яка буде відрізнятися від вже існуючої спеціалізації «Науково-технічний переклад».

Ще однією з особливостей кар'єрного росту технічних письменників є постійний їх вишкіл через спілкування на робочому місці з оточуючим персоналом. Через деякий час вони набувають неоціненних навичок і вже в процесі роботи шліфують свою професійну майстерність.

Цей шлях не є недоступним завдяки наявності у молоді захоплення інформаційними технологіями. Те, чого не може їм дати ВНЗ через брак академічного часу, вони опановують самостійно, і цю реальність можна вітати і враховувати при запрошенні студентів на вказану спеціалізацію. Соціальний запит на таких спеціалістів є нагальним, але у той же час поштучним, так як таких високофахових спеціалістів економіка потребує не так вже й багато.

Яким шляхом піде підготовка технічних письменників, сьогодні невідомо. Але на горизонті вже висвітлюється ще одна перспектива, а саме, через створення науково-виробничих комплексів на кшталт вже популярних технопарків, де студент може отримати необхідні навички на місці виробничої практики. Прикладом успішного функціонування таких комплексів є «Силіконова долина» при Національному Технічному Університеті «Харківський політехнічний інститут».

Повернімося до конкретної проблеми сутності нових курсів спеціалізації «Технічне письмо». Відомо, що розуміння написаного тексту залежить від трьох компонентів:

- Чіткість;
- Читабельність;
- Зрозумілість

За перший з них відповідають спеціалісти з розбивки та набору. Але саме з другим та третім компонентом вже буде мати справу технічний письменник, тому що читач має насправді читати і розуміти документ [6].

Читабельність досягається через наступні стадії:

1. Речення повинні бути правильними з точки зору синтаксису.
2. Вони не повинні бути задовгими.
3. Вони не повинні бути коротшими за певний мінімум.
4. Повтори треба зменшити до мінімуму.
5. Вибір слів має варіюватися.

Таким чином, читабельність є абсолютною вимогою для документації успішного продукту.

Оскільки завжди є загроза калькування конструкції рідної мови, необхідно мати в якості зразка приклади успішно сконструйованих текстів іншими авторами, переважно носіями іноземної мови. У цьому випадку стилістика відіграє особливу роль: знайти золоту середину довжини речення, щоб воно водночас було коротким, але не «дешевим» спрощенням. Ось, наприклад, як автор посібника з технічного письма коментує невдалий стиль, що скоріше скидається на пародію [6:5]: “Sentences may be short. Then they are easy to read. And understand, too. But they look cheap. And breathless. As well as leaving the reader restless”.

Деякі вимоги стилю технічного письма нагадують загальновідоме редагування текстів. Недопустимість, наприклад, різних денотатів займенника “it” відіграє іншу роль саме у технічному письмі, де роль кожного слова конкретніша і вагоміша, ніж, скажімо, у белетристиці.

Для розуміння технічного документа потрібна певна логічна структура. Будь-яка тема базується на попередніх темах. Якщо потрібно ввести новий концепт, його треба зазначити як новий. Це стосується будь-якого етапу створення документа, яке проходить наступні стадії:

1. Визначення;
2. Презентація ідеї;
3. Пояснення;
4. Висновок.

Цікава рекомендація авторів посібників з технічного письма [6:7] щодо рекурентності, тобто повтору основної ідеї документа. На відміну від белетристики, повтор деяких важливих моментів вітається, тому що така інформація призначена не комп'ютеру, а людині чия пам'ять працює по-різному у випадках читання художньої літератури і технічного документа.

На цих декількох простих прикладах уже можна зробити попередні висновки щодо вико-

ристання традиційних джерел лінгвістичних знань, а саме, граматики, стилістики, редагування для технічного письма. Вони мають бути переробленими, а точніше, адаптованими для потреб технічного документа.

Однією з особливостей навчання вдалого технічного письма є концентрація на дрібних деталях. Є декілька правил щодо вживання великих літер у заголовках:

1. Усі літери є великими;
2. Тільки перша літера велика;
3. Жодна з літер не є великою;
4. Перше слово і усі іменники пишуться з великої літери.

Відомо, що у наукових публікаціях вибирають четверту позицію, тому більшість авторів рекомендують саме її у технічному письмі [6]. Але якщо ви вибрали цей стиль, притримуйтеся його без жодних винятків.

Так само у «серйозних» публікаціях не рекомендується вживати скорочені форми дієслова типу “won’t, can’t, don’t, isn’t” і т.д.

Справжнім табу у технічному письмі є займенник “I”, тому що ми маємо справу з об’єктивними речами, а не з особистим поглядом на речі. Замість нього часто вживають пасив або третю особу. І, навпаки, займенник “we” вітається як з’єднувальна ланка між читачем і автором документа.

Що стосується граматичного часу, здебільшого вживається теперішній. Про минулий і майбутній взагалі не може бути мови, так як автора не мають турбувати минулі розробки, а майбутні зміни програми не є прогнозованими.

Важливо дотримуватися одного з варіантів пропису, британського, або американського, напр.: Br. “colour” Vs Am. “color”, Br. “customisation” Vs Am. “customization”.

Наведені приклади становлять лише частину лінгвістичного know-how технічного письма. Решта вивчається у традиційних курсах з граматики, лексикології, стилістики, так само як і у спеціальних курсах з технічного перекладу. Очевидно, що термінологічна складова, хоч і є традиційною для будь-якої спеціалізації, найвагоміша, так як потребує більше часу для ознайомлення. З іншого боку, без вказаних «дрібниць» не може бути фахового технічного письма.

Постійна дискусія в середовищі IT-технологій, ким має бути технічний письменник – технарем чи гуманітарієм [<http://authorit.ru/forum/>] призвела до появи методичних вказівок, як опанувати професію, як для перших, так і для других. Очевидно, що лінгвістичні рекомендації для випускників технічних спеціальностей будуть виглядати інакше, ніж для лінгвістів. Однак не можна не вказати на так звану «сіру зону» спеціальних знань, яка знаходиться поміж ними і яку мають опанувати як лінгвісти, так і технічні спеціалісти. Це знання норм і стандартів технічної документації. Фахівці наводять наступний список необхідних для обох категорій нових знань;

- норми держстандарту і міжнародні стандарти документації
- програми для роботи з текстом (Word, Excel, Visio)
- програму Adobe FrameMaker для роботи з технічними публікаціями
- програми для створення електронної довідки (напр. Help and Manual)
- мови програмування
- програми для створення документів у форматі PDF, у якому пишеться уся електронна документація.

Логічно припустити, що ці речі мають викладатися у спецкурсах, які пропонують кафедри, пов’язані з інформаційними технологіями (за винятком норм держстандартів).

Таким чином, можна дійти висновку, що поставлене питання, як, кому і чого навчати майбутніх технічних письменників є актуальним, на часі і економічно обґрунтованим, оскільки саме соціальний запит на таких фахівців диктує шляхи інтеграції гуманітарних і технічних знань, що свідчить про *перспективність* роботи філологів у даному напрямку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кальниченко О.А., Воробйова С.В. Вплив технології на розвиток перекладу //Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу /Матеріали четвертої всеукраїнської наукової конференції Нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2007. – С. 55
2. Кияк Т.Р. Перекладознавчі та термінологічні проблеми фахових мов //Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу /Матеріали четвертої всеукраїнської наукової конференції Нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2007. – С. 56
3. Кондорская М. Технический писатель в большом мире //www.kondor40.narod.ru/inopisateli.doc
4. Курилина А. Учебник по стилю // <http://tech-writer.ru/>

5. Brady, M. (1996) The Beginnings of Technical Communication. IEEE Professional Communication Society Newsletter 40(5).
6. Spuida B. Technical Writing made easier. rev. 1.1, March 2002 // <http://icsharpcode.net/TechNotes/TechnicalWriting20020325.pdf>

Біскуб І. П.
(Київ)

ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОЇ КАТЕГОРИЗАЦІЇ ДІЙНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті представлено комплексне вивчення сукупності мовних засобів, які використовуються у сучасному англомовному дискурсі програмного забезпечення з метою репрезентативної категоризації знань. Виокремлено і систематизовано перелік семантичних примітивів, навколо яких вибудовані ключові репрезентативні моделі знань у дискурсах програм, що належать до пакету Microsoft Office 2007.

Настоящая статья представляет собой комплексный анализ совокупности языковых средств, использованных в современном англоязычном дискурсе программного обеспечения с целью репрезентативной категоризации знаний. Выделено и систематизировано перечень семантических примитивов, вокруг которых построены ключевые репрезентативные модели знаний в дискурсах программ, представленных в пакете Microsoft Office 2007.

The article suggests a complex study of the language means used in modern English software discourse in order to provide the representative knowledge categorization. The set of the key semantic primes for representative knowledge modeling is singled out from the discourses of the Microsoft Office 2007 software.

Проблема категоризації й комп'ютерного подання знань зобов'язана своїм виникненням процесам, що відбуваються в розвитку інформаційних технологій і дослідженнях у галузі штучного інтелекту (ШІ) протягом останніх десятиліть, а саме появи та широкому розповсюдженню систем, які називають системами, заснованими на знаннях [1, 2]. Це, насамперед, інтелектуальні інформаційно-пошукові й експертні системи [6]. Термін “знання” набуває в сучасній науковій парадигмі специфічного змісту, пов'язаного зі стандартами подання інформації в ЕОМ [1, 4].

Актуальність запропонованого дослідження впливає з відсутності уніфікованої методології добору лінгвістичних засобів до інтерфейсів програмного забезпечення з урахуванням принципів лінгвокогнітивної категоризації знань, що дозволило б забезпечити безперешкодну комунікацію людини і комп'ютера.

Мета цієї статті – проаналізувати механізми реалізації основних комунікативних моделей, що базуються на репрезентативній категоризації знань і систематизувати сукупність лінгвістичних засобів, які сприяють ефективному застосуванню цих моделей в англомовному дискурсі програмного забезпечення.

Комунікативні моделі, що використовуються в дискурсі програмного забезпечення, базуються на мовній категоризації світу та дають змогу дозволяють використовувати категоріальний апарат мовної системи для комп'ютерного кодування різних типів знань. Побудова віртуального комунікативного контексту для здійснення вербальної взаємодії користувача й комп'ютерної системи під час розгортання дискурсу програмного забезпечення визначає концептуально новий підхід як до розуміння механізмів вербалізації знань [5], так і до способів їх категоризованого узагальнення та формалізованої обробки за допомогою комп'ютера.

Важливим кроком до розуміння механізмів категоризації та моделювання знань у дискурсі програмного забезпечення є усвідомлення того, що функціонування комп'ютерної системи не є проявом поняття “поведінка”, тобто поведінкою в повному сенсі цього слова. Системні операції та мовні засоби, що використовуються в інтерфейсах для їх позначення, виступають як модератори поведінки людини [9, с. 5]. Тобто система, не демонструючи власної поведінки, здатна контролювати поведінку користувача.

У моделюванні віртуального комунікативно-когнітивного простору задіюються механізми передбачення (prediction) і бажаного очікування (anticipation) [10, с. 752]. Передбачення й очікування є одними з найважливіших когнітивних процесів, за допомогою яких відбувається реагування суб'єкта в динамічному комунікативному просторі. Д. Райдер і О. Фаворов вважають передбачення фундаментальною здатністю суб'єкта до адаптації в нестабільному контексті [12]. У дис-